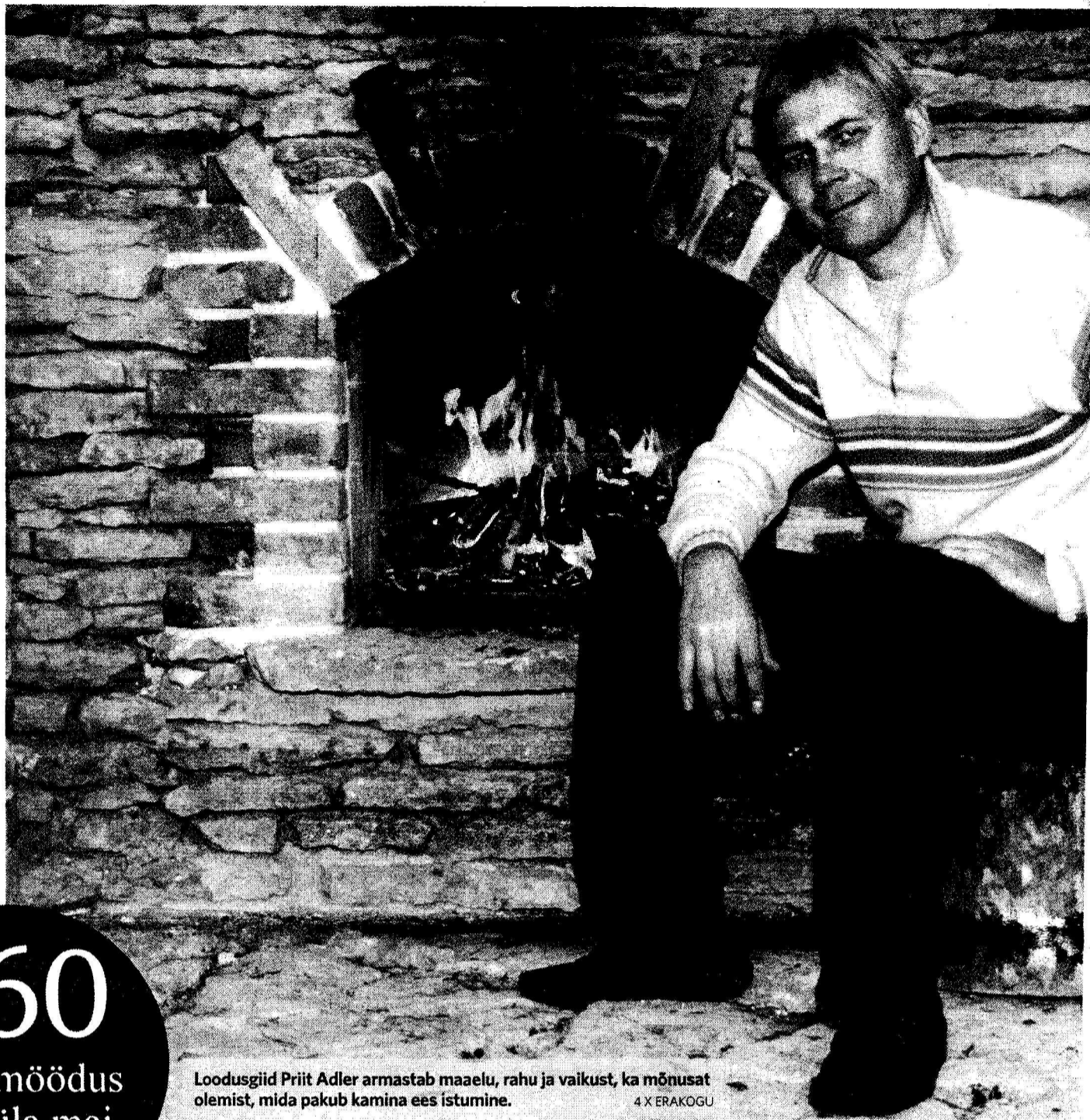

Peaksime õppima hindama vaikus

Kui loodusgiid, külaelu edendaja ning Puhta Vee teemapargi loomise ja arendamise eestvedaja Priit Adler oma elu seitse aastat tagasi elaniketa Järsi külaga sidus, otsis ta omaette olemise kohta, kus valitseks vaikus ja rahu.

760
aastat möödus
Järsi küla mainimisest.

EVA KLAAS
eva.klaas@ajaleht.ee

Loodusgiid Priit Adler armastab maaelu, rahu ja vaikus, ka mõnusat olemist, mida pakub kamina ees istumine.

4 X ERAKÖGU

Mees ütles naljatades, et nüüd liigub siin juba nii palju inimesi, et päris rahus olemiseks peab uue kohta vaatama, viidates sellele, et Puhta Vee teemaparki on hakatud külastama.

Järsi küla on kirjalike allikate põhjal Tamsalu valla vanim, mullu tähistati 760. aasta möödumist esmamainimisest. Küla on praegu elaniketa ning Priit Adler (49) arvab, et eks temast saabki üle pika aja esimene püsielanik.

Adler on seisnud ümberkaudsete külade arengu eest. "Kõige raskem ja samas olulisem on saavutada, et inimesed tunnetaksid, et neist midagi sõltub," kõneles ta.

Koos keskkonnaameti nõuniku Teet Koitjärvega on Adler koostanud lähestikku asuvate Tamsalu valla väikeste külade Järsi, Tärje ja Võhmata arengukava aastani 2015 – eelkõige just selleks, et hääbuvad, kuid tähelepanu vääriva ajaloo külalad välja ei sureks.

Järsi külas asuva Metsamõisa hooned ja maad selle ümbruses kuulusid kunagi Priit Adleri vanaisale.

Metsamõisa, mille suurus on 67 tiinu, rajati XVI sajandil Võhmata mõisa poolmõisana ja eraldati Võhmatast 1847. aastal. Mõisa park rajati koos mõisaga ning korrastati viimati tänase päevani säilinud kujul 1850. aastatel. See on kuulunud läbi ajaloo Zoega von Manteuffeli suguvõsale.

Ernst Manteuffel juunior elas 1930. aastatel Metsamõisa maakohas, kellelt

Priidu vanaisa Arnold Adler ostis mõisa 1938. aastal. Repressiooniohu tõttu hülgas ostja Metsamõisa 1947. aastal, mille järel võeti mõis kasutusele Aavere internaatkodu osakonnana.

Järsi külast on sirgunud eesti tunnustatud koorijuht Kuno Areng. Oma lapsepõlves on selles mõisas elanud loodusmees Fred Jüssi, kes ise öelnud, et seal ta just loodusepisiku külge saigi.

Võhmata mõisa omandas inglase Gareth Niblett, kellel on ideed ja mõtted, mida mõisaga ette võtta. Praeguseks on ta taastanud Eestis ainulaadse klassitsistliku väravahoone ehk võiduvärava.

Adleri eestvõttel hakati korraldama lähedalasuvate Järsi, Tärje ja Võhmata küla kokkutulekut, mis tänavu toimub juba viiendat korda. Kokkutulekul on osalenud sadakond ja rohkemgi inimest. "Kohale on tulnud inimesed üle Eesti ja kaugemaltki, kelle juured on siin," kõneles Priit Adler.

Eelmisel aastal, kui tähistati ühtlasi Järsi küla juubelit, pandi ajaloolise teetähe märkimiseks mälestuskivi.

Siis esitleti ka noore ajaloolase Ründo Mültsi koostatud raamatut "Võhmata ja Järsi külad aegade tuules", mis valmis kolme aasta jooksul arhiivimaterjale läbi töötades ning kohalike inimeste mälestusi kogudes. "Ilmselt on see kõige põhjalikum Eesti külade ajalugu käsitlev raamat üldse," avaldas arvamust Priit Adler, kes selle väljaandmiseks projektiraha taotlemise oma õlule võttis.

Ta lisas, et raha saadi ainult 200 raamatu väljaandmiseks, kuigi taheti poole suuremat tiraaži. Praegu on raamatud otsas, aga kõik raamatukogudki ei ole seda veel saanud.

Mees ütles, et on elu aeg olnud maa-

kas – pärit on ta Kuusalu vallas asuvast väikesest Kodasoo külast – ning teab, mida tähendab, kui igapäevane koolitee on 15–20 kilomeetrit pikk ja kui väikeste koolide sulgemisel ei arvestata sellega, kui pikaks venivad laste päevad. "Maaelu ja sealseid inimesi tuleb väärtustada, kogu elu ei käi ainult linnades," leidis ta.

Hiljem kolis pere Kuusalu keskusesse ning seal elab mees ka praegu.

"Olen olude sunnil elanud neli aastat ja seitse kuud Tartus. Tuleb tõdeda, et ei harjunudki ära." Tartus õppis ta praeguses maaülikoolis, kus lõpetas agronoomi erialal.

OÜ Metsamõisa Arendus ja MTÜ Okokratt – nende mõlemaga on Priit Ad-

ler tihedalt seotud, neis tegeldakse teemapargi arendamisega jõudu mööda alates 2009. aastast.

Teemapargi keskus paikneb Metsamõisa talus Järsi külas Tamsalu vallas, ulatub oma tegevustega 10 km raadiuses Järva-Jaani, Tamsalu ja Väike-Maarja vald ning kahte maakonda: Järva ja Lääne-Viru maakonda. Teemapark paikneb Pandivere ja Adavere-Põltsamaa nitraaditundlikul alal, karstialal.

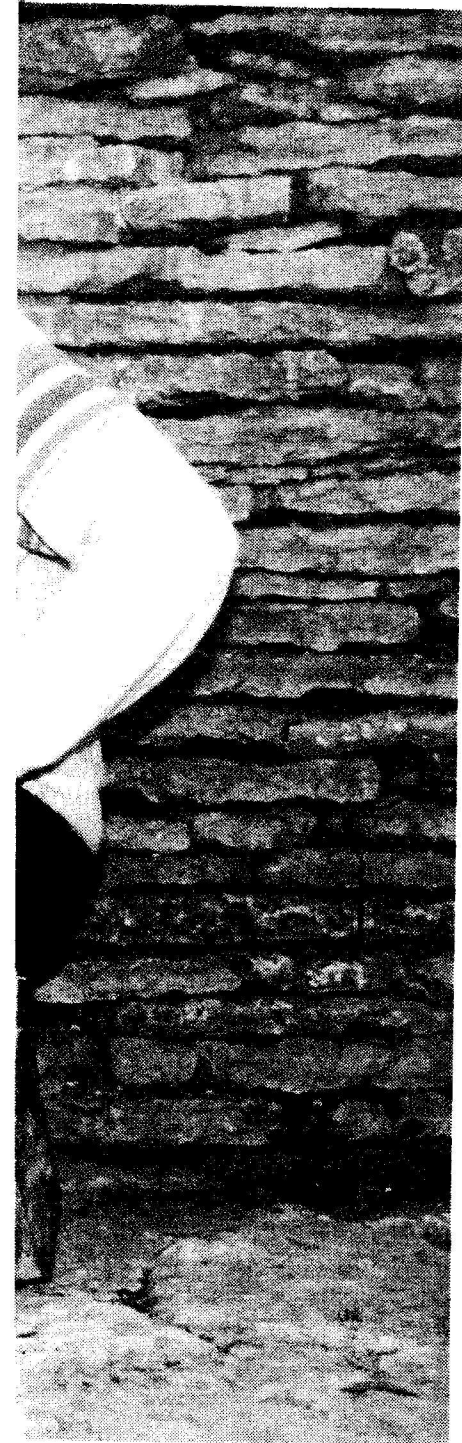
Eesmärgiks on tutvustada, kuidas tekitab puhas põhjavesi – joogivesi – ja kuidas sõltub puhtast veest elu.

Karstlehtred, karstijärsakud, karstikõpad ja Järsi karstijärv sobivad veelalaste teadmiste edasiandmiseks hästi. "Iseem-

Möödunud aastal mängiti läbi talurahvaülestõus, mis toimus 1805. aastal Karinu mõisas. Priit Adler mõisahärra rollis koos kupjaga talupoegi manitsemas.

t ja väärtustama maaelu

"Meelteaia lähtekohaks on inimene koos viie meelega, sest just meeltega tunnetab ta ruumi enda ümber.

Värvid, vormid, helid, lõhnad, ebatasased pinnad ja taimede tekstuur ning maitse on osa esteetilisest aiakogemusest. Taimed on elu sümbol."

PRIIT ADLER
külaelu edendaja

malt soovime neid hakata pakkuma kevadest," märkis Adler.

Puhta Vee teemapargi rajamise idee sai kolme lapse isa mõneti oma vanimalt tütrelt, kes kirjutas kursusetöö karstialadest. Siis tekkis ka mõte, et miks ei võiks karstivorme laiemalt tutvustada.

Aastate jooksul on arendatud teemaparki tasapisi, vastavalt võimalustele ning sellele, kuidas on õnnestunud projektidest raha saada. Ehitatud on kuus metsaonni, kus külastajad öömaja saavad, taastatud 1900 meetri pikkune kiviaed, puhastatud sihte, uuendatud külatee.

Konserveeritud on ka Metsamõisa hoonete müüre, korrastatud metsa- ja mõisaparki koos tiigiga, rajatud meelteaed.

"Aed on meie roheline süda - koht, kus puhata ja meeldivalt aega veeta," ütles Priit Adler. Meelteaed koosneb kuuest osast, neist igasse on valitud erinevad taimed ja atraktsioonid.

Teemaaedu ühendab betoonkividest jalgrada, kus on võimalik ka ratastooliga liikuda.

"Meelteaia lähtekohaks on inimene koos viie meelega, sest just meeltega tunnetab ta ruumi enda ümber. Värvid, vormid, helid, lõhnad, ebatasased pinnad ja taimede tekstuur ning maitse on osa esteetilisest aiakogemusest. Taimed on elu sümbol ja tuletavad meile meelde elamise väärtust," rääkis Adler.

Seetõttu sobib meelteaias toimetamine eriti puuetega inimestele. Erivajadustega inimesed vajavad Adleri sõnul üldse rohkem tähelepanu. Näiteks on mõeldud Puhta Vee teemapargi kodulehe tegemisel selle peale, et seda saaksid kasutada ka vaegnägijad.

Usna lõpusirgel on keskusehoone ehitamine. "Praegu teeme seal elektritöid," mainis ta. Kõige olulisemaks peabki mees seda, et on leitud lahendus, sest tänapäeval inimene ilma elektrita hakkama ei saa. "Olukorras, kus Eesti Energia küsib lii-

tumise eest üle 100 000 euro, on kõik sellest odavamad lahendused paremad," märkis Priit Adler.

Elektriline teemapargi keskuse juurde ei lähe. Nii oldigi valikute ees ning otsustati päikese- ja tuuleenergia kasuks, milleks saadi ka PRIA-lt toetust.

Keskusehoonest, mida saab ürituste läbiviimiseks juba kasutada, peaks tulevikus kujunema multifunktsionaalne hoone, mis on ühtlasi seltsimaja, kus kohalikud saavad üritusi korraldada, teemapargi administratiiv- ja näitusehoone, õppekeskus, kus viiakse läbi koolitusi, ning koht, kus hoida matkavarustust, pesta ja puhata.

Adler ütles, et kogu oma elu on ta tegeleenud uuenduslike asjadega ning pühendunud loodusega seonduvale.

1999. aastal loodi mittetulundusühing Ökokratt, mille juhatuses ta on. Mees meenutas, et idee niisuguse ühenduse loomisest tekkis tal siis, kui ta töötas keskkonaspetsialistina Kuusalu vallavalitsuses.

"Töös tuli ette, et inimesed rikuvad norme, veavad näiteks prügi metsa alla, aga keegi ei kuule ega näe." Ta jõudis järeldusele, et vana karu tantsima ei õpeta, kuid loodushoidlikku suhtumist saab kujundada maast madalast, alustades lastest.

"Noored inimesed on usaldavad, võtavad teadmisi kergesti omaks," ütles Priit Adler. Kui ametnik juhib tähelepanu, peetakse teda tüütuks tegelaseks, aga kui lapsed paluvad prügi sorteerida või kraani kinni keerata, paneb see mõtlema ja järgima.

MTÜ Ökokratt on ühendus, mille eesmärgiks on elanike, eelkõige laste keskkonnateadlikkuse tõstmine. Soovitakse selgitada säästva eluviisi põhimõtteid, tuua välja seoseid, mida tekitab inimtegevus keskkonnale.

Priit Adler selgitas, et mittetulundusühingu tegevus toetub kolmele vaalale: haridus, loodus ja kultuur. "Oluline on emotsiooni tekitamine."

est oleks võinud olla isegi sobivamaks niimetuseks Puhta Vee muuseum, aga kuna see on juba kasutusel, pidime sellest loobuma," lausus Priit Adler.

Roheala võrgustiku alal kasvab palju taimi ja liigub loomi ning neidki tutvustatakse, samuti loodusega koosseistestimist laiemalt. "Tamsalu vald on esimene omavalitsus Eestis, kes on eraldi määratlenud vaikuse alad. Vaikus on vähe väärtustatud, kuid seda oskavad hinnata linnast tulnud."

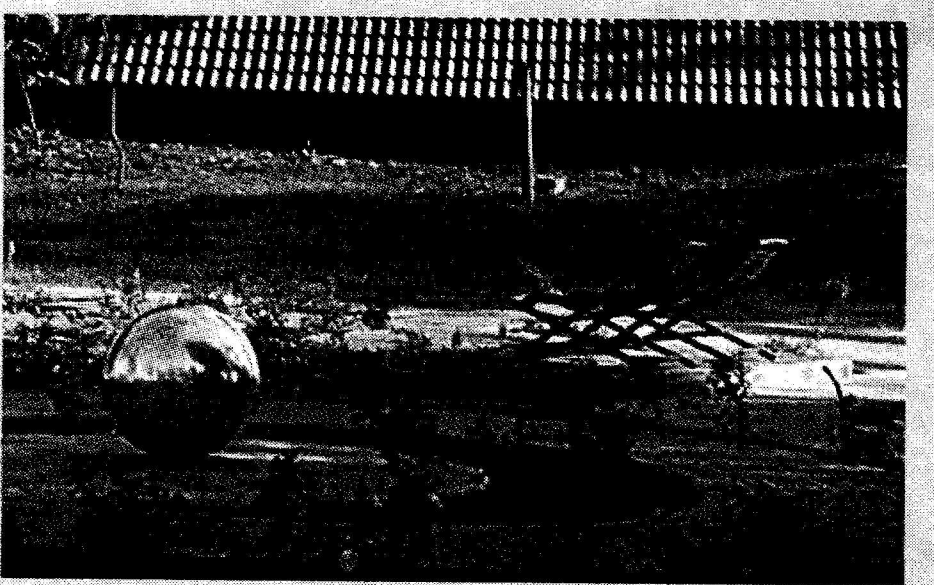
Teemapargis asuvad ka metsamajandamise õpperada, loodus- ja matkarajad, pärandkultuuriobjektid. Pakutakse mitmesuguseid retki ja programme. "Oleme kõiki programme katsetanud, kuid aktiivse-

Toomas Uudeberg

Tamsalu vallavanem

Priit Adler on hästi sihikindel, ta oskab leida lahendusi, et liikuda oma eesmärgi poole. Teda iseloomustab loodus- ja maalähedus, tahe näidata, et elu on võimalik ka maapiirkondades. Priidu teene on kindlasti see, et korda on saanud üks külatee, mida kasutavad ka näiteks põllumajandusmasinad.

Oleme teinud koostööd, kui toimuvad valla üritused, just keskkonnaväärtuste propageerimisel. Priidu eestvõttel rajati põnev Vajangu põhikooli matkarada ning ka teine õpperada Järvamaale - Järva-Jaani gümnaasiumi juurde.

Meelteaed on koht, kus puhata ja meeldivalt aega veeta.